

דברי יעקב

מתורתו של עמוד התורה, נזר הקבלה, מורנו הרב יעקב עדס שליט"א

פר' יעקב - גליון מס' 2

ברכת חיטה תפוחה

אחרונה דז' המינים קצרה מברהמ"ז, מ"מ ס"ל דכוסס את החיטה פטור משום שהוא אכילה שלא כדרכה. והוסיף הרשב"א עוד, דלפ"ז האוכל דייסא של חיטין אינו ככוסס חיטין משום שהוא כן דרך אכילה וע"כ בזה לר"ג מברך ברכה שלימה ולחכמים ברכת מעין שלוש.

ויש להעיר דלפ"ז, לו יצויר שהיה משתנה המציאות וכסיסת חיטין היתה נהפכת להיות דרך אכילה, א"כ היה משתנה הדין ואף בזה לר"ג מברך ברהמ"ז ולחכמים מעין ג', דלא שניא מדייסא.

ואף לר"ג שהוא נלמד מילפותא מ"מ הילפותא אינה באה למעט כסיסת חיטין, אלא למעט אכילה שלא כדרכה, וא"כ כשתהיה כסיסת חיטין דרך אכילה יברכו ברהמ"ז.

ד. וכ"ז נפק"מ באכילת חיטה תפוחה [שלוה], ומנהג העולם לקיים בזה מש"כ השו"ע [רח"ד] גבי אכל דגן חי שמברך בפה"א, ובברכה אחרונה הוא ספק אם יברך בורא נפשות או מעין ג', ולכן לא יאכלנו אלא בתוך הסעודה. ובמשנ"ב [סק"ח] הכריע דאם אכלו שלא בתוך הסעודה יברך בורא נפשות [והוא מהמג"א וכמ"ש השעה"צ סק"ד].

אמנם, לפמשנ"ת יתכן דכ"ז הוא דוקא להסוברים דברכת מעין ג' היא מדרבנן אך להסוברים דהיא מה"ת לכאו' אזלי' בתר דרך אכילה וכיון שכסיסת חיטין זו נעשית דרך אכילה יברך אחריה מעין שלוש. וא"כ יל"ע בנוסח הברכה אם יברך על המחיה, או על האדמה, ועי' בזה בתוס' בברכות לח.].

אך אם יקיים עצת השו"ע – לאכלו בתוך הסעודה ייצא מכל החששות הנ"ל.

ולמעשה, לענין דיעבד ודאי יכול לסמוך על הכרעת השו"ע בסי' רט [וכמו שלמד מדבריו המשנ"ב, וכדלעיל] דברכה אחרונה דשבעת המינים היא מדרבנן.

דקרא דארץ אשר לא במסכנות מדבר ממש מענין ברהמ"ז, ויתכן דמשם למד החינוך את דבריו, וכדלעיל.

ב. והנה, נתבאר דפליגי אי דרשי' הסמיכות גם לקרא דשבעת המינים, ונפק"מ אי מברכי' ברהמ"ז כר"ג או ברכה אחת כרבנן.

ולכאו' יש בזה נפק"מ נוספת אם ברכה אחרונה דשבעת המינים היא מה"ת או מדרבנן, ובמשנ"ב [רט ט] דייק מלשון השו"ע שם דס"ל דזוהי ברכה דרבנן, והביא שכן דעת הסמ"ג והרמב"ם.

אך הביא שם המשנ"ב שיש ראשונים שחולקים וס"ל דאף לרבנן ברכה אחרונה דשבעת המינים היא מה"ת, ועי"ש שחושש לדעתם לענין דינא. [ובתשו' החיד"א אסף מהרבה ראשונים דס"ל הכא, וגם בכה"ח חשב לדעה זו].

ולשיטה זו צ"ב שהרי בגמ' מבואר להדיא דלחכמים [דקיי"ל כוותיהו] ארץ בתרא הפסיק הענין. והתשובה מבוארת בדברי הרשב"א בברכות דאף חכמים מודו לר"ג דמן הסמיכות של שני הפסוקים של ארץ נלמד הענין של ברכה אחרונה בז' המינים, אך ארץ בתרא הפסיק הענין לומר שברכה אחרונה דז' המינים יותר קצרה.

[והנה, הפוסקים דנו במי שבירך על לחם ברכה אחת מעין ג' אם יצא יד"ח, דבתוס' בברכות [טז]. מבואר דלא יצא, אך המג"א [קצא] ס"ל דיצא [ועי"ש עוד בבי' ובמשנ"ב ובשעה"צ, ואכמ"ל]. ולכאורה הנך ראשונים בהכרח ס"ל דעדת התוס' דלא יצא, דהא כל המקור של ברכת מעין ג' נאמר דוקא בשבעת המינים, ויש לפלפל].

ג. והנה, גבי כוסס את החיטה אמרי' שם בגמרא דאף ר"ג מודה דארץ בתרא הפסיק הענין ובזה פטרתו תורה מברהמ"ז, וצ"ב מ"ט דוקא לזה פטרה תורה. והרשב"א [מד.] כ' דהוא משום שכסיסת חיטים אי"ז דרך אכילה.

ולפ"ז כ' הרשב"א דאף לרבנן דס"ל דבעי' להפסקת 'ארץ' לומר דברכה

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוך על הארץ הטובה אשר נתן לך [ת,י].

וכתב החינוך [תל] שמקובל מרבתינו שכל הזהיר בברהמ"ז - מזונותיו מצויין לו כל ימיו בכבוד.

[והובאו דבריו בב"ח [קפה] בהג"ה ויל"ע האם ההג"ה היא מהב"ח או מן המדפיס], ובעטרת זקנים [הוא חתן המג"א]. והם הביאו שכן כתב בספר הג"ן. והובא אף בבאר היטב ובמשנ"ב [שם].

עוד כתבו הב"ח והעטרת זקנים והבאר היטב, שבכל ברהמ"ז אין פ' פשוטה [וכונתם לאות ה, עי' מגילה ב:] לפי שכל המברך ברהמ"ז בכוונה אין שולט בו לא אף ולא שצף ולא קצף.

וכתבו הבאר היטב והמשנ"ב שהזהיר יברך לכתחילה ברהמ"ז מתוך הספק ולא בע"פ [והבאר היטב הביא שכן כתב הב"ח, ולפנינו אינו].

וכלול בדבריו שני עניינים. האחד, שיהיו מצויים לו מזונותיו ולא יחסרו לו, והשני, שיהיה זה דברך כבוד ולא בדרך בזיון.

ויתכן שלמד זאת ממה שנסמך למקרא לעיל 'ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם, לא תחסר כל בה', ומבוארים להדיא ב' העניינים.

ועיקר הדרשה מבוארת כבר בברכות [מד.] דתנן אכל ענבים ותאנים ורמונים מברך אחריהם ג' ברכות דברי ר"ג, וחכ"א ברכה אחת מעין שלוש. ובגמ' מ"ט דר"ג דכתיב ארץ חטה ושעורה וכו' וכתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וכו', וכתיב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוך. ורבנן, ארץ הפסיק הענין. ור"ג נמי ארץ הפסיק הענין, ההוא מיבעיא ליה למעוטי הכוסס את החטה.

ומבואר דנחלקו האם הסמיכות של ארץ ואכלת ושבעת וברכת לארץ אשר לא במסכנות, ממשיכה גם לארץ חטה ושעורה וכו', אך לכ"ע מהסמיכות לארץ אשר לא במסכנות לפי' דפת חייבת בברהמ"ז. וא"כ א"ש

שמירת העיניים בנסיעות [מתוך דברי רבינו שליט"א ב' ניסן ה'תשפ"ג]

וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דיבר אליהם, וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותם ותחי רוח יעקב אביהם, כלומר, יעקב אבינו האמין להם שעדיין מתחזקים בקדושה ועוד יוסף חי' כאשר ראה את העגלות – את צורת שמירת העיניים בנסיעות ובדרכים, ואז האמין להם ש'עוד יוסף חי', אך אם הנסיעות אינם בצורה טובה - איך יוכל יוסף למשול בכל ארץ מצרים, איך תחיה מידת היסוד. וענין זה שייך תמיד אך בפרט בבין הזמנים. וצריך להשתדל ליסוע בדרכים הכי כשרות ששייך, אך גם אחרי כל הגדרות צריך לשמור על העיניים ועל המחשבה.

תחנה לתחנה, אך מה נעשה שאין לנו את היכולת.

והוא הביא פסוק בפרשת ויגש [מה כו] 'ויגידו לו לאמור עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים', ובי' על דרך הרמז, 'עוד יוסף חי', יוסף כידוע הוא מידת היסוד, והוא בחינת הקדושה, וזו כוונת הפסוקים שעוד יש קדושה וזה צריך להיות על דרך 'וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים' – לא לעשות זאת בצורה הסטנית, אלא בדרך 'מושל' עם עזות דקדושה, בכל ענייני התורה צריכים עזות דקדושה, ובפרט בענין זה.

ועל דרך זו אפשר להמשיך לבאר את הפסוק 'ויפג ליבו כי לא האמין להם,

שמות נדירים של אמוראים

והביא את הדברי הנ"ל בספר 'תולדות תנאים ואמוראים' [עמ' תעד, בתחילת כרך ב'], ושם כתב שיתכן שהיה כתוב 'בריה דרב חייא' והמעתיקים העתיקו 'בריה דר' בחיי' [שהם אותם אותיות], והדברים מתאימים משום שכמה שורות קודם לכן, הביא הירושלמי מעשה בר' חנינא בריה דר' חייא, וזו דרך התלמודים להביא בסמיכות מעשים [ומימרות] של אותם אמוראים.

וכמודמה שלא מצאנו עוד מקום בבלי וירושלמי שנזכר שם זה [והוסיף רבינו שליט"א בענוותנותו שכמובן מה שידוע לו אינו ראייה כלל וכלל]. אמנם, ברא"ש בפסחים [פ"ב סי' יג] הביא דברי הירושלמי הנ"ל, וגרס 'רבי חנינא בריה דרבי פדאי', וכמודמה שגם שם זה לא נזכר במקום אחר.

ברוב המקומות בחודש ניסן יש בין הזמנים. וידועים דברי הבית ישראל שבהסתכלות אחת בבין הזמנים יכול להסיד אוצרות שלמים שלקח לו להשיגן חודשים ארוכים, ובפרט בנסיעות צריך שמירה גדולה מאד.

וצריך להזכיר בזה לשבח את אחד המעוררים בענין זה – האדמו"ר בעל הישועות משהד מויז'ניץ, שבחודש סיון ה'תשנב דיבר ע"ז ברבים, וכמודמה שהוא עשה את ההתעוררות הגדולה של הענין שצריך לעשות הסעות נפרדות. ובאמת, אפילו אוטובוס עם מחיצה זה כבר פשרה, והיה צריך לעשות אוטובוס של גברים בנפרד, ואוטובוס של נשים בנפרד, עם מרחק של מאה מטר בין

שנים מן הראשונים נקראו 'רבינו בחיי'. הראשון - רבינו בחיי אבן פקודה שהיה מאד קדמון [וקדם אף להרמב"ם] והוא חיבר את הספר 'חובות הלבבות'. והשני הוא רבינו בחיי מפרש התורה, מחבר ספר כד הקמח, תלמידו של הרשב"א.

ודבר פלא מצאנו בירושלמי בפסחים [פ"ב ה"ז, דף יט.] שם מובא שם של אמורא 'רבי חנינא בריה דרבי בחיי',

אין טוב אלא תורה

והנה, בערכין [יא]. 'אמר ר"י אמר שמואל, מנין לעיקר שירה מן התורה, שנאמר [דברים יח] 'ושרת בשם ה' אלוהיך, איזוהו שירות שבשם הוי אומר זה שירה. ואימא נשיאות כפיים. מדכתיב 'לשרתו ולברך בשמו', מכלל דברכת כהנים לאו שירות היא. רב מתנה אמר מהכא, תחת אשר לא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה ובטוב לבב, איזו היא עבודה שבשמחה ובטוב לבב הוי אומר זה שירה. ואימא דברי תורה דכתיב 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'. משמחי לב איקרי, טוב לבב לא איקרי. ואימא בכורים דכתיב 'שמחת בכל הטוב'. טוב איקרי, טוב לבב לא איקרי.

ינחלו טוב, ואין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזבו.

[והשוואה זו בין הטוב לתורה מצאנו בב' מקומות נוספים. האחד – ברכות [מח]: 'רבי יהודה בן בתירה אומר, אינו צריך, הרי הוא אומר טובה-הטובה, טובה זו תורה וכן הוא אומר כי לקח טוב נתתי לכם, הטובה זו בנין ירושלים, וכן הוא אומר ההר הטוב הזה והלבנון'. [והוא הביא זאת כמקור לברכת התורה, אך בדף כא: נלמד ממקומות אחרים].

השני – מנחות [נג]: 'בוא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים, יבוא טוב – זה משה דכתיב ותרא אותו כי טוב הוא, ויקבל טוב – זו תורה דכתיב 'כי לקח טוב נתתי לכם', ע"ש.]

ובענין זה, האריך מאד האוה"ח בפרשת כי תבוא [כו] עה"פ 'שמחת בכל הטוב' שנאמר לגבי ביכורים, שאין טוב אלא תורה, ע"ש דברים נפלאים וערבים מאד, שכדאי לראותם.

ידוע מאמר חז"ל 'אין טוב אלא תורה'. ויש לו כמה מקורות.

המקור הראשון – אמרי' בברכות [ה]. 'כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, הקב"ה מביא עליו ייסורין מכווערין ועוכרין אותו, שנאמר 'נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר', ואין טוב אלא תורה שנאמר [משלי ד ב] כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזבו.

המקור השני – עבודה זרה [יט]: 'שמא יאמר אדם נצרתי לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה, אלך ואתגרה בשינה, תלמוד לומר 'סור מרע ועשה טוב', ואין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזבו.

המקור השלישי – אבות [פ"ו מ"ג] 'הלומד מחבירו פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או אפילו אות אחת, על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד, ואין כבוד אלא תורה שנאמר 'כבוד חכמים ינחלו ותמימים

לרפואת רבינו שליט"א

שיצליח למסור שיעורים ולעבוד את ה'

להוספה לרשימת התפוצה, ושאר ענייני העלון win0527122970@gmail.com נערך ע"י י. וינקלר –

העלון לא עבר הגהה - לשמיעת שיעורי רבינו שליט"א חייגו 03-617-1160

-להוספה לרשימת התפוצה, ושאר ענייני העלון win0527122970@gmail.com נערך עלי י. וינקלר –
העלון לא עבר הגהה - לשמיעת שיעורי רבינו שליט"א חייגו 03-617-1160